

Перепада П.Г.

Учасник націоналістичного підпілля
на Нікопольщині у 1941-1944 рр.
м. Нікополь, Україна

Біографія

Драматична рапсодія (до 100-річчя з Дня народження Вовка Ф.І. - директора Нікопольської СШ № 9) (вибрані глави) □ **Розділ I Хто сіє вітер?**

7. Як українські націоналісти врятували від розстрілу нікопольську сім'ю євреїв

Шкільна вчителька молодших класів Сара Давидівна під час окупації чудом залишилась живою, ми чули ще двадцять чи тридцять років тому. Але подробиць ніхто не знав і прізвища врятованої ніхто не міг пригадати, навіть її учні. Просто Сара Давидівна. От Женя Литвинова бачила її півроку тому: вчителювала, вже на пенсії, чоловік С.М. Колос помер, сини живі-здорові, один в Нікополі, другий десь в Підмоскові. В нікопольському адреснім бюро Колос Сари Давидівни немає, бо єврейські жінки, виходячи за чоловіків іншої національності, часто залишають собі дівочі прізвища. Відвідали міський відділ освіти - в школах Нікополя після війни такої не було. А може в технікумах? Агрошкола - така не працювала. Сільськогосподарський - колишній завуч - добра душа - Г.П. Незнайко:

- Була така! Прізвище Бакст. Ось адреса й телефон, можете подзвонити.
- Саро Давидівно! Я колишній учень СШ № 9 Перепада. Дуже хотів би терміново побачитись з Вами. Виділіть, будь ласка, півгодини часу.
- Приходьте. Провулок Телеграфний, № 2-6.

Через півгодини :

- Існує легенда, що Вашу сім'ю під час окупації від знищення врятував Ф.І. Вовк. Скільки тут правди?
- Такого запитання Давидівна, мабуть, не чекала. Розхвилювалася...
- Так, це правда. Федір Іванович був ангелом-рятівником нашої сім'ї.
- Будь ласка, розкажіть, як це було. Нам важливо знати всі подробиці, бо в Нікополі недоброзичливі люди звинувачують його в тім, що він під час окупації видавав на страту євреїв. І коротко напишіть своєю рукою про це.

Сара Давидівна зібралася з силами і задовольнила моє прохання... Ось її розповідь:

«Невдовзі після вступу німців у наше місто вони під погрозою розстрілу взяли на облік єврейське населення і примусили дорослих носити нарукавні відзнаки і працювати на розбиранні завалів та упорядкуванні вулиць, а потім приступили до масового винищення їх. Із моєї сім'я були розстріляні дві менші сестри, які жили окремо з трьома малолітніми дітьми (двоє з котрих були новонародженими). Дізнавшись про цю трагедію, наша мама зробила спробу покінчити життя самогубством, та на щастя випадково нагодився мій чоловік і врятував її. Ще більше року після тієї події на шиї у неї залишався слід від петлі.

Незабаром за мною прийшли два німецькі солдати і звеліли збиратись. Я одягла свій новий найкращий одяг, взула лакові туфлі і пов'язала на шию газовий шарфик. Привели мене в комендатуру, де до війни знаходився банк. Чоловік з дітьми (маленький на руках, а старший - за руку) прийшов слідком і залишився на вулиці біля воріт. Мої конвоїри пішли в приміщення, а через деякий час звідти у двір вийшов інший німець з перекладачем:
- Документи!

Я їх перед виходом приготувала, поклала на стіл, але забула взяти з собою.
- Нема. Спитайте у чоловіка, він на вулиці.

В цей момент розкрились ворота і в проріз задом увіткнулась з вулиці крита вантажна машина. З її кузова вистрибнули два озброєні гвинтівками наші поліцаї, відкрили задній борт, приладнали до нього драбину і стали по боках машини. А німець відімкнув підвал і гукнув, щоб виходили і вантажились на машину. Поспіх, метушня, поліцаї та перекладач якісь занадто збуджені...

А з підвалу один за одним виходять старики, жінки та діти і залазять в кузов. Я стою збоку. Чую, як якийсь дідусь тихо говорить підлітку-внуку, що йде поруч:
- Постарайся шмигнути під висячий борт і біжи.

На підході до машини хлопчик уповільнив ходу, німець звернув на нього увагу і примусив залізти в машину. Вантаження закінчено. Німець, що керував ним, жестом руки і мене заставляє сідати. Як уві сні, я повільно заперечливо похитала головою. Він махнув рукою: «Гаразд». Поліцаї закрили борт і сіли в машину, вона виїхала, вартовий закрив ворота. Всі пішли. Я стою. Час минає...

Раптом мимо мене підтюпцем кудись поспішає перекладач:
- Чого стоїте? Негайно ідіть звідси!

Щось сказав вартовому, той відкрив хвіртку і я вийшла на вулицю, побувавши на півдорозі до небуття.

Відразу ж після нашого повернення додому ми всі пішли в якесь розвалище, де в найдальшому кутку збереглась невелика комірчина, в якій ми й поселились.

Мій чоловік був українцем, тому ходив вільно і увесь час гарячково шукав можливість врятувати сім'ю. Одного разу він зустрів Федора Івановича Вовка, якого добре знав як колегу-вчителя, і розповів йому про наше жахливе становище. Федір Іванович розпитав,

де ми знаходимось, і обіцяв допомогти.

Наступного вечора з'явилась до нас його дружина Єлизавета Максимівна Шкандель і уточнила, скільки чоловіку небезпеці, кого треба рятувати. Незабаром вона прийшла знову з колегою Олександрою Григорівною Дорошенко і вручила невеликий папірець з планом, кого куди ховати. Чи згодні ми? А ми швиденько прочитали і, звичайно ж, погодились. План був написаний рукою Федора Івановича. Я той план відразу ж порвала на дрібні шматочки, а тепер жалкую, що не зберегла. За планом мама з моїм небожем переправлялись у село Варварівку Софіївського району. О.Г. Дорошенко дала мамі паспорт своєї матері, вона працювала там увесь період окупації прибиральницею при школі під опікою директора Бринзи Володимира Анастасовича, нині вже покійного. В селі її знали як Зінаїду Петрівну. А небожу надала притулок одинока сестра В.А. Бринзи, і став він для неї як рідний син.

Язі своїм п'ятирічним сином наступного вечора була переведена до ще однієї нашої шкільної колеги Марії Пантеліївни Мізіної, яка згодилась прийняти нас, хоч сама жила на квартирі.

Оскільки будинок, в якому жив тоді Ф.І. Вовк, знаходився неподалік, а малому в погребі, куди ми з ним ховалися вдень, було погано, то Вітю через деякий час забрали від мене і він майже три місяці жив у квартирі Федора Івановича вже як член його сім'ї під іменем «Володя».

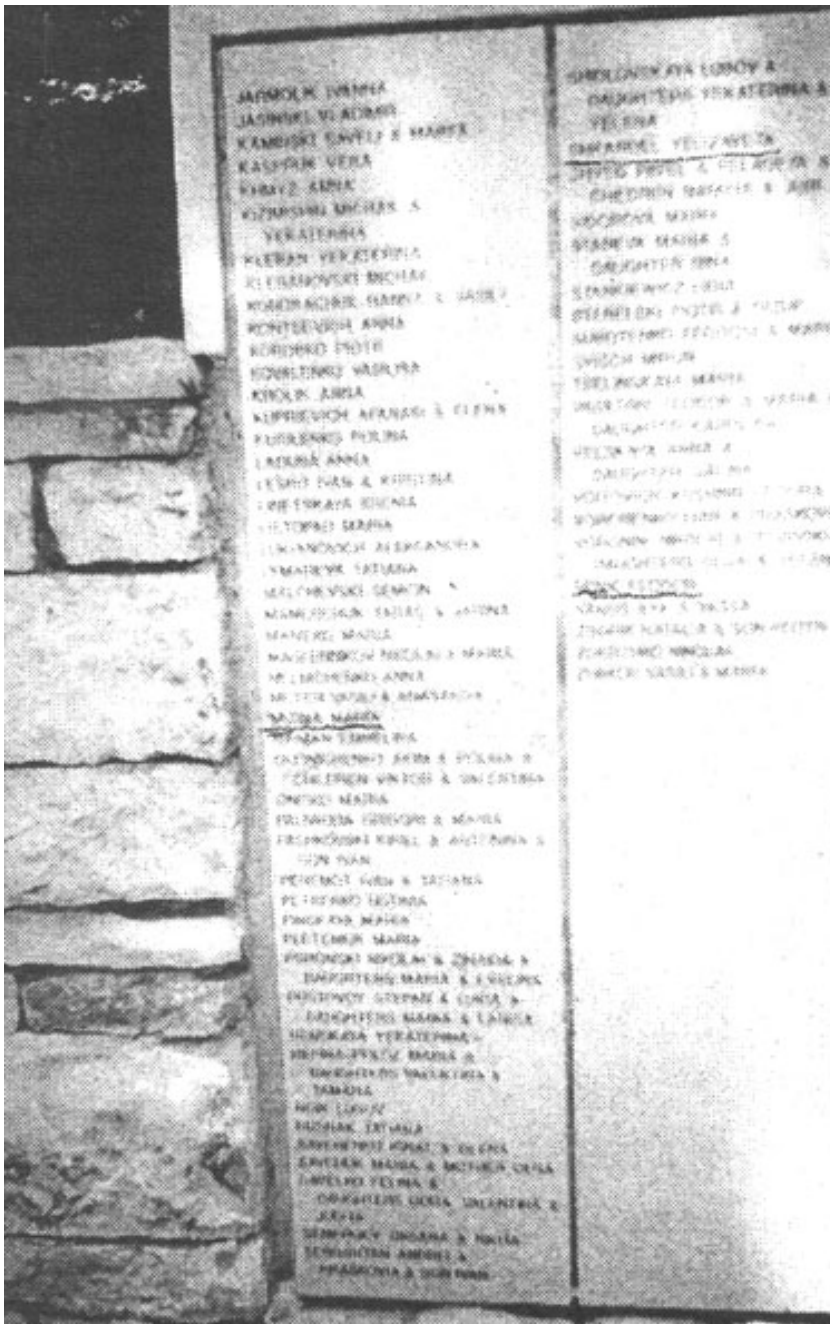
Згодом мій чоловік, відвідуючи мене, приніс одного разу довідку-перепустку на виїзд з Нікополя, виготовлену бухгалтером матеріального відділу «Заготзерно» Олександрою Павлівною Зноюю, і звелів бути готовою до від'їзду на його батьківщину в Кіровоградську область згідно плану Ф.І. Вовка.

Через деякий час до нас зайшов кремезний симпатичний чоловік, шофер автомашини із земуправи:

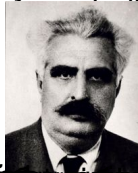
- А де тут та молодиця, котру Федір Іванович звелів відвезти в Кривий Ріг?

Поїхали. Благополучно прибули до Кривого Рогу. А далі вже до місця призначення в Долинському районі я добиралась пішки, туди ж невдовзі прибув і чоловік з дітьми. Там ми жили до дня звільнення від окупації - я з Вітею в глухомані на занедбаній фермі радгоспу, за фальшивими документами, звичайно, а він з меншим сином біля своїх батьків».

«...історична пам'ятка, яка свідчить про діяльність директора Нікопольського ліцею Ф.І. Вовка, який у 1912 році подарував цю стіну для встановлення пам'ятки на честь свого батька, який був директором Нікопольського ліцею з 1880 по 1900 рік».

...історична пам'ятка, яка свідчить про діяльність директора Нікопольського ліцею Ф.І. Вовка, який у 1912 році подарував цю стіну для встановлення пам'ятки на честь свого батька, який був директором Нікопольського ліцею з 1880 по 1900 рік».

כאילו קיים עולם חלא ככל החקיים נפש אחת

בונידה סוד הגאולה
Rememberance is the
Secret of Redemption
(Rabi Shimon Far)

תעודת כבוד Certificate of Honour

THIS IS TO CERTIFY THAT IN ITS SESSION OF JULY 12, 1998 THE COMMISSION FOR THE DESIGNATION OF THE RIGHTEOUS, ESTABLISHED BY YAD VASHEM, THE HOLOCAUST HEROES & MARTYRS REMEMBRANCE AUTHORITY, ON THE BASIS OF EVIDENCE PRESENTED BEFORE IT, HAS DECIDED TO HONOUR

וזאת לתעודה שבישיבתה פיוס יח תמוז תשנ"ח החליטה הוועדה לציון חסידי אומות העולם שליד רשות הזכרון ירושם על יסוד עדויות שהובאו לפניה, לתת כבוד ויקר ל פיודור וובק ואשתו יליזבתה שיקנדל

WHO, DURING THE HOLOCAUST PERIOD IN EUROPE RISKED THEIR LIFE TO SAVE PERSECUTED JEWS THE COMMISSION, THEREFORE HAS ACCORDED THEM THE MEDAL OF THE RIGHTEOUS AMONG THE NATIONS. THEIR NAME SHALL BE FOREVER ENGRAVED ON THE HONOUR WALL IN THE GARDEN OF THE RIGHTEOUS, AT YAD VASHEM, JERUSALEM.

על אשר בשנת השוארה באירופה עשו נפשם בפסם להצלת יהודים נרדפים פיודי רודפיהם ולהעניק להם את המדליה לחסידי אומות העולם. שגם יונצח לעד על לוח כבוד בחורשת חסידי אומות העולם ביד ושם.

Jerusalem, Israel
AUGUST 27, 2001

בשם רשות הזכרון ירושם
ON BEHALF OF THE YAD VASHEM DIRECTORATE

נתן היום בירושלים
ת אלול תשס"א

בשם הוועדה לציון חסידי אומות העולם
ON BEHALF OF THE COMMISSION FOR THE
DESIGNATION OF THE RIGHTEOUS

Урадіємо Вісвітлв історію цю ого сайту активна торіланна на сайт обов'язкове